

György Andrea

EGY COVID- KOMÉDIA

***Egy római tragédia.* Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat**

A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata úgy gondolta, hogy a 75 éve legendásan hűséges és lelkes közönsége a világvárvány megpróbáltatásai közepette nem másra, mint egy zenés vígjáték nyújtotta, könnyed szórakozásra vágyik. Az *Egy római tragédia* éppen ennek a feltételezett nézői elvárásnak felel meg. Nem okoz meglepetést, kényelmesen kiszámítható előadás, ám kétségkívül egy összeforrott csapat színvonalas munkájának az eredménye, és közben erőteljesen magán viseli Keresztes Attila szerzői kéznyomát. Ő úgy kíván félelmekkel, szorongásokkal teli kétségbeesett korunkról beszélni, hogy a komédia eszközeivel leleplezi le emberi gyarlóságainkat.

Keresztes nem először nyúl a Schöntan fivérek *A szabin nők elrablása* című örökzöld bohózatához, ám kolozsvári és sepsiszentgyörgyi rendezéseinek előadásszövegéhez képest a marosvásárhelyi teljesen új köntöst kapott. Szabó Réka fordító-dramaturggal együtt úgy ültették át mai nyelvre a tizenkilencedik századi darabot, hogy alapproblémáit, karaktereit és szerkezetét változatlanul hagyva kortárs vásárhelyi miliőbe helyezték a történetet, amely így új színekkel gazdagodott. A központi karakter a zsarnok feleség (Fülöp Bea) uralma alatt sínylő gyáva férj (Galló Ernő), az iskolai rutinba belefáradt történelemtanár. Ebből az apró termetű papucshósból ráadásul kettő is él ugyanabban a háztartásban, hiszen a vő (Meszesi Oszkár) apósának, Gallovcisnak a tökéletes másolata: kopasz fej, szigorú, vastag keretes szemüveg, ormótlan pamacsbajusz. Harsány színekkel festett, ellenséges világban csetlenek-botlanak: ha például leülnek a családi nappalít ábrázoló díszlet középpontjában álló kanapéra, nem ér földre a lábuk (díszlettervező: Huszár Kató). Az életükbe berobbanó, nem éppen a szakma élvonalába tartozó rendező és színházigazgató (Bokor Barna) Magyarországról érkezett feleségével (Somodi Hajnal), saját társulatát hozta el kicsiny Erdélyországba (hogy Marosvásárhelyre vagy Kézdivásárhelyre, azt ő maga sem tudja), hogy merészen belevágjon Gallovcis ifjúkori darabjának a színpadra vitelébe. A rendezés az öntelt, magabiztos színidirektor és a titokban színműírói karrieréről álmódó bizonytalan, folyton szorongó, kisebbségi komplexusokkal teli tanár kapcsolatában az anyaországi és a határon túli magyarok, a centrum és a periféria viszonyát parodizálja. A drámai bonyodalmat fokozó, kötelezően hepienddel záruló szerelmi szálban két fiatal küzd egymásért: Gallovcis lánya (Kádár Noémi) és Gallovcis ifjúkori barátjának, Maghiari Andrei-nak (Korpos András) a fia (Csiki

Kádár Noémi, Kiss Bora, Fülöp Bea, Galló Ernő és Meszesi Oszkár. Fotó: Berecky Sándor

Szabolcs). A szórványban élő apa és fia családnevük ellenére csak tőri a magyart, látványosan hordozva a nyelvi asszimiláció jeleit.

Bármennyire is próbálkozom, nem tudom az előadást a világvárvány kontextusából kiemelni, igaz, a rendezés lehetőségét sem ad erre. Az előadást Zeno Apostolache Kiss Demény Péter dalszövegeire szerzett zenéje szövi át, amelyet a társulat tagjaiból álló zenekar játszik. A rivalda két oldalán helyet foglaló bandának Astra Zenekar a neve, hirdeti a lábdobon olvasható méretes felirat. A fináléban bulizó Galló Ernő hullámzó táncára rögtön érkezik is a Covid harmadik hullámára utaló replika, de nem marad el a színházat érintő járványügyi korlátozásnak, a harmincszázalékos nézőtéri lefedettségnek az emlegetése sem. A pandémiára való direkt utalások akár el is maradhattak volna. Hiszen már a bemutató körüli bizonytalanság (nem lehetett tudni, mikor zár be újból a színház), aztán annak a látványa, hogy csak minden harmadik székben ül néző, ráadásul maszkban, kabátját maga mellé terítve (nem működik a ruhatár), de még az is, hogy egy órával hamarabb kezdik, és szünet nélkül játsszák az előadást, mind-mind tudatosítja közönségben a rendkívüli állapotot. Nem beszélve a belső jelzésekről: meghatottsággal vegyes izgalom kerít hatalmába, amely pontosan mutatja, hogy jó ideje nem jártam színházban. Idegennek, mégis ismerősnek tűnik/hat minden. Például a színpadon sétálgató, Keresztes Attila rendezői védjegyének tekintett, korábbi előadásában (*Mélyben*, *Figaro*) is felbukkanó embernagyságú plüsznyúl (Bartha László Zsolt), aki egyfajta játékmesterként megnyitja, követi és alkalomadtán továbbblendíti a színpadi eseményeket. Árgusan figyeli a helyét elfoglaló közönséget, minden rezdülésükre figyel, próbál kapcsolatot teremteni velük, megszólítja őket. „Egészségére” – mondja egy tüsszentő nézőnek, aztán Helen Mirren színházi világnapi üzenetének tolmácsolása után heroikusan küzd az idegen szavakkal, miközben a színház különféle definícióit olvassa fel.

A rendezésre a színpad és nézőtér közötti viszony iránti őszinte érdeklődés jellemző, amely a reprezentáció felnyitását eredményezi, a játékra történő váratlan reflexiót: a néző közvetlen

megszólítását, a szerepből való kilépést és a színpadi gépezet megmutatását. Az előadás így jut el a „színház a színházról” aspektusáig. Már az elejétől fogva tudjuk, hogy passzív nézői attitűdünkből a rendezés előbb-utóbb kimozdít, és így is történik: megszólítanak, felállítanak a helyünkről, sőt arra is rávesznek, hogy mulatós zenére táncoljunk a széksorok között. Szemmel láthatóan komolyan vesznek, nemcsak a jelenlétünkre, hanem a közreműködésünkre is számítanak. Amikor a méretes szobanövényt maga előtt tartó színidirektornak odaszólnak: „Bokor. Takarsz”, vagy amikor Gallovicsot megkérdezik, hogy gondolt-e már színészi karrierre, mire Galló Ernő önmagát végigmérve visszakérdez: „Ilyen alkattal?”, akkor egyértelművé válik a színészi szerepjátszás nyílt vállalása. Azáltal, hogy a rendezés viszonylagossá teszi a játéksituációt, az előadás Keresztes 2014-ben bemutatott *Figurójával* kerül szoros kapcsolatba.

A nyelvi komikum az egyik legfőbb erőssége az előadásnak, amelynek felújított verbális szövete nagyrészt a mai belső-erdélyi nyelvállapotot rekonstruálja. Megállíthatatlanul áradnak a szójátékok. A Nemzetit (Nemzeti Színház) következetesen Nemdepinek nevezik, a színpadi népetimológia az „Alea iacta est” mondást Marosvásárhely egyik lakónegyedének a nevéhez igazítja, így lesz belőle Aleea Carpați. „Beugrottam, mert van egy órám” – mondja a nyelvíleg szinte tökéletesen asszimilált Maghiari, hóna alatt egy faliórával. „Szorítottam egy órát” – mondja később, amint ugyanazt a faliórát szorítja magához. „Hú, de súlyos ez az Erdély Tévé” – sóhajt fel az egyik szereplő, amint megemeli a tévékészüléket. A konkrét, szó szerinti jelentés háttérbe szorítja az elvontat, és a néző tökéletesen érti, hogy nem egy tévékészülekről, hanem az Erdélyi Magyar Televízióról van szó.

Az előadás egyértelműen az itt és mostra koncentrálnál, ezért hat visszásan az, hogy a mező-ségi nyelvjárási jellegzetességeit mutató Marosvásárhelyen élő tanár és lányai (Kiss Bora, Kádár Noémi) rendkívül erős székely akcentussal beszélnek. Az a-zó dialektus sokkal autentikusabb lett volna. Az viszont titelalát, ahogyan a rendezés a városra egyre inkább jellemző

Kiss Bora, Korpos András és Fülöp Bea. Fotó: Berecky Sándor

kevertnyelvűséget tematizálja. A hétköznapi beszéd szerves részét alkotó román szavak: caiet studentesc, fűs-fűs, kitanca, faktúra, az amanet szavak a legváltozatosabb szövegekörnyezetben hangzanak el. Az már csak hab a tortán, hogy a jövő generációit nevelő tanár beszéli ezt a fül-sértő keveréknyelvet. Rajta csak a Maghiari család tagjai tesznek túl, szinte fizikai fájdalmat okoz hallgatni őket. A szereplők nyelvében megnyíló groteszk világ a kisebbségi anyanyelvhasználat visszafordíthatatlan igénytelenségét mutatja.

A rendezői szándéknak megfelelően az előadás játék kíván lenni a színházzal. Ez leginkább annál az erős hatást kiváltó jelenetnél valósul meg, amelyben az átlagosnál magasabb Korpos András által alakított Maghiari a hóna alá szorított, kis termetű Galló Ernőnek egy történetet kezd mesélni, majd hirtelen leáll, aztán újból nekifog, majd újra leáll ugyanannál a mozzanatnál, hogy előről kezdje, és ez többször megismétlődik. Olyan, mintha mindig ugyanazon képkockánál megállítanák és visszatekernék a filmet, hiszen teljesen identikus verbális jelek, gesztusok és mimika használata jellemzi az újrajátszást. Szándékosan fárasztó ez az abszurdba hajló jelenet, amely ironikus kontextusba helyezi az egyszerűnek és megismételhetetlennek tartott színházi pillanatot.

A előadásnak nem sikerült fenntartani az érdeklődésemet, az idő előrehaladtával fokozatosan lankadt fogékonyságom a színpadi események iránt, ám a nézők egy részének a lelkesedése a majdnem háromórás játékidő alatt kitartott. A rendezés a lehetetlent kísérelte meg, amikor két különböző közönségréteget kívánt megszólítani, egyszerre próbálva megfelelni a szórakoztató és a művészszínházi elvárásoknak, ahogyan már korábban is tette. De, ami a *Figaró*val egykor sikerült, az most túl merész feladatnak bizonyult.

Keresztes–Szabó–Demény–Apostolache: *Egy római tragédia*. Bemutató: 2021. március 10., Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat. Rendező: Keresztes Attila. Díszlettervező: Huszár Kató. Jelmeztervező: Lokodi Aletta. Fordító-dramaturg: Szabó Réka. Zeneszerző: Zeno Apostolache Kiss. Dalszöveg: Demény Péter. Ügyelő: Szakács László. Sűgő: Boross Enikő. Szereplők: Galló Ernő, Fülöp Bea, Kádár Noémi, Meszesi Oszkár, Kiss Bora, Korpos András, Csíki Szabolcs, Bokor Barna, Gece Ramóna, Somody Hajnal, Bartha László Zsolt, Nagy Levente, Nagy Péter.